
USING DEFINITE ARTICLE IN TEACHING BULGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE TO STUDENTS OF MEDICINE, DENTISTRY AND PHARMACY

Lidiya Kavrakova

Medical University – Plovdiv, Bulgaria, Department of Languages and Specialized Training – Bulgarian Language Section, lkavrakova@abv.bg

Mariya Genova

Medical University – Plovdiv, Bulgaria, Department of Languages and Specialized Training – Bulgarian Language Section, mgenova60@abv.bg

Abstract: Acquiring the skills for correct usage of definite article in Bulgarian language constitutes a serious grammatical problem and a source of errors throughout language education of foreign students of medicine, dentistry and pharmacy. Foreign students have certain background knowledge about the category of definiteness in their mother tongue. This is the foundation which is used in teaching the specificity of using definite article in Bulgarian in all its aspects – morphological, phonetic, semantic and syntactic. With the morphological and phonetic aspects of definiteness the approach which is recommended to present the defining morphemes is such as to ensure an easy understanding of their gender and number variety. The semantic and syntactic aspects are exemplified by indicating certain positions within the sentence which require defined or undefined forms. An attempt has been made to compare the principles of definiteness in Bulgarian with those in English and Greek languages.

Without unnecessary theory input and with purely practical objective the article presents certain rules for using definite article which are introduced in a clear and attainable way. The main positions requiring usage/non usage of definite article are outlined as well as the most frequent and easily recognizable usage forms of definiteness in medical texts – both narrative and conversational ones (communication in clinical practice – with patients and medical staff). Thus a consciously acquired skill to correctly use definite and indefinite forms is believed to be gradually developed with the tutees.

In teaching Bulgarian as a foreign language, students are offered a short definition, based on a concept accepted in the grammars of many European languages: Articulation is a means of expressing definiteness and indefiniteness of nouns. The proposed aim of the exercises is to form expertise in the characteristics of the definite article in Bulgarian language, obtain skills at an early stage of Bulgarian language learning (A1 – A2) in order to use it communicatively. The exercises' aim is to create awareness of the definite article both in theory and practice. This key knowledge ensures a later improvement during the tuition process which adds new specifics related to the usage of definite article in Bulgarian language.

Our expectations are that this approach will be effective for mastering the category of definiteness by the foreign students which will minimize their errors in communication.

Keywords: category of definiteness, definite article, definite article morphemes, semantics, syntax, communicative aspect.

ЧЛЕНУВАНЕТО НА ИМЕНАТА В ПРЕПОДАВАНЕТО НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК КАТО ЧУЖД НА СТУДЕНТИ ПО МЕДИЦИНА, СТОМАТОЛОГИЯ И ФАРМАЦИЯ

Лидия Кавръкова

Медицински университет – Пловдив, България, Департамент за езиково и специализирано обучение – Секция „Български език“, lkavrakova@abv.bg

Мария Генова

Медицински университет – Пловдив, България, Департамент за езиково и специализирано обучение – Секция „Български език“, mgenova60@abv.bg

Резюме: В процеса на овладяване на българския език от чуждестранни студенти по медицина, стоматология и фармация придобиването на умения за правилно използване на определителния член (членуването) е сериозен граматически проблем и източник на грешки. Чуждестранните студенти притежават определени фонові знания за категорията *определеност* в родния си език. Те са основата,

върху която в преподаването се извеждат и овладяват особеностите на членуването в българския език - във всичките му аспекти - морфологично-фонетичен, семантичен и синтактичен. При разглеждането на морфологично-фонетичния аспект на членуването се препоръчва такова представяне на членните морфеми, чрез което се овладява лесно тяхното разнообразие по род и число в българския език. Семантичният и синтактичният аспект са разкрити чрез посочване на конкретни позиции в изречението, които изискват членувани или нечленувани форми. Направен е опит за съпоставка с принципите на членуването в английския и гръцкия език. В статията, без излишно теоретизиране, а с практическа насоченост, се представят определени, достъпно поднесени, ясно формулирани правила за членуване. Разглеждат се основните позиции, „изискващи“ употреба/неупотреба на определителен член. Изведени са най-фреквентните и лесни за разпознаване употреби на форми за определеност в медицински текстове – наративни и диалогични (при комуникацията в клиничната практика – общуване с пациенти и с медицински персонал). По този начин постепенно се създава осъзнато умение у обучаемите за коректно използване на членувани и нечленувани форми.

В преподаването на българския език като чужд на студентите се предлага кратка дефиниция, в основата на която стои схващане, прието в граматиките на много европейски езици. Целта на групата от упражнения, която се предлага, е да се формират знания за характеристиките на определителния член в българския език, да се придобият умения в един ранен етап на усвояването на българския език (A1 – A2) за използването му при комуникация. Упражненията целят осмислянето на членуването и в теоретичен, и в комуникативен план. Тези базисни знания позволяват на по-късен етап в обучението надграждане, като се добавят нови специфики, свързани с членуването в българския език.

Очакваме, че този подход ще бъде ефективен за овладяването на категорията *определеност* от чуждестранните студенти, което ще ограничи грешките им в комуникацията.

Ключови думи: категория *определеност*, членуване, членни морфеми, семантика, синтаксис, комуникативен план

В процеса на овладяване на българския език от чуждестранни студенти по медицина, стоматология и фармация придобиването на умения за правилно използване на определителния член (членуването) е сериозен граматически проблем и източник на грешки. Чуждестранните студенти притежават определени фонове знания за категорията *определеност* в родния си език. Те са основата, върху която в преподаването се извеждат и усвояват особеностите на членуването в българския език - във всичките му аспекти - морфологично-фонетичен, семантичен и синтактичен. Направен е опит за съпоставка с принципите на членуването в английския и гръцкия език.

В статията, без излишно теоретизиране, а с практическа насоченост, се представят определени, достъпно поднесени, ясно формулирани правила за членуване. Разглеждат се основните позиции, „изискващи“ употреба/неупотреба на определителен член. Изведени са най-фреквентните и лесни за разпознаване употреби на форми за определеност в медицински текстове – наративни и диалогични (при комуникацията в клиничната практика – общуване с пациенти и с медицински персонал). По този начин постепенно се създава осъзнато умение у обучаемите за коректно използване на членувани и нечленувани форми.

Целта на групата от упражнения, която се предлага, е да се формират знания за характеристиките на определителния член в българския език, да се придобият умения в един ранен етап на усвояването на езика (A1 – A2) за използването му при комуникация. Упражненията целят осмислянето на членуването и в теоретичен, и в комуникативен план. Тези базисни знания позволяват на по-късен етап в обучението надграждане, като се добавят нови специфики, свързани с членуването в българския език.

В преподаването на българския език като чужд на студентите се предлага кратка дефиниция, в основата на която стои схващане, прието в граматиките на много европейски езици: Членуването е средство за изразяване на определеност и неопределеност на съществителните имена. Определителният член е формален показател за съществителни имена, които означават познати от контекста на комуникацията предмети и явления. Въпреки че и в английския, и в гръцкия, и в българския език съществува определителен член, между трите езика се наблюдават съществени различия при членуването, които създават сериозни затруднения при обучението и правилното усвояване на съответната членна форма. При всяка представена конкретна позиция в българския език е посочено съответствието на конструкцията в английски и гръцки. Обърнато е специално внимание на случаите, при които съществуват разлики в употребата на членните форми.

Акцентува се, че за разлика от английски и гръцки език, в българския език определителният член е съставна част на думата. „Той е формообразуваща морфема, която се поставя в края на имена, пълни притежателни местоимения и причастия, за да се изрази определеност, известност, познатост, обобщеност“. (БАН, 1983, с.

118) Определителният член е задпоставен и има различни варианти в зависимост от рода и числото на името. „Прибавя към лексемата, която вече е граматически оформена (т.е. има своето окончание) и реално е двуморфемен (с изключение на краткия член за м.р. ед.ч.), като значението детерминираност се носи от морфемата -т, следвана от флексия, която повтаря граматичната информация, носена от окончанието на съществителното. (Гаравалова, 2014)

В отличие от българския и гръцкия, в английския език съществува и неопределителен член, чиято употреба е задължителна.

There is a book and a pencil on the table. На масата има книга и молив.

I didn't get an email today Днес нямам имейл.

Her brother is a doctor. Брат ѝ е лекар.

Според Кабакчиев „що се отнася до неопределеността, като аналог на английския неопределителен член в българския език понякога се употребява обикновено така наричаното неопределително местоимение (точно неопределително прилагателно) *един, една, едно*. Но всъщност неопределителен член в българския език не съществува. Неопределителното прилагателно *един, една, едно* има незадължителна употреба.“

Един (някакъв) пациент разговаря с д-р Кръстев.

A patient talks to Dr. Krastev.

Ένας ασθενής μιλάει με τον Δρ. Κράστεφ.

В гръцкия език неопределителният член (αόριστο άρθρο) – *ένας, μια, ένα* се употребява, когато се говори за неопределено лице или предмет. Той съпада с числителните *ένας, μια, ένα* и няма форми за множествено число. Има склонение в именителен, родителен и винителен падеж.

На масата има книги. There are books on the table. Υπάρχουν 0 βιβλία στο τραπέζι.

При разглеждането на морфологично-фонетичния аспект на членуването се препоръчва такова представяне на членните морфемни, чрез което се овладява лесно тяхното разнообразие по род и число в българския език. В Таблица 1 се представя членуването на съществителните имена в зависимост от морфологичните и фонетичните им особености.

Таблица 1

Мъжки род ед.ч.	Женски род ед.ч.	Среден род ед.ч.	Множествено число	
-ът/-а пациент пациентът/а -ят/-я лekar лekarят/я	-та глава главата болест болестта	-то ухò ухòто гърло гърлото	Завършваща морфема -е/-и Завършваща морфема -а	Определителен член -те зъби – зъбите ръце – ръцете Определителен член -та крака– краката сърца – сърцата

*Както се вижда от предложената таблица, усвояването на членните форми за множествено число става не по родов, а по фонетичен признак.

Семантичният и синтактичният аспект са разкрити чрез посочване на конкретни позиции в изречението, които изискват членувани или нечленувани форми.

Нечленуваните съществителни имена в семантичен аспект се представят чрез:

1. Съществителни собствени - лични имена, псевдоними, имена на животни, названия на географски обекти и др., които не се членуват, тъй като имат „индивидуална определеност, която произлиза от обстоятелството, че десигнатът на съществителното собствено име е винаги само един, и то е напълно определен обект от действителността.“ (Стоянов, 1983). Напр.: *Ана, Иван, Пловдив, България, Кръстев, Петкова и др.* Изключение: названия на планински масиви се членуват – *Родопите, Алпите, Хималаите*. В английския съществителните собствени също не се членуват.

Атина е в Гърция. Athens is in Greece.

Виждам Йорго и Анна. I see Yorgo and Anna.

В гръцкия обаче винаги се използва определителен член при назоваване на имена:

Η Αθίνα είναι στην Ελλάδα. Атина е в Гърция.

Вλεπω το Γιωργο και την Анна. Виждам Йорго и Анна.

2. Съществителни нарицателни, с които говорещият назовава роднини, не се членуват, когато са в единствено число и са съчетани с краткото притежателно местоимение: *майка ми, брат ти, баща ѝ*.

Майка ми е лекарка. My mother is a physician. Η μητέρα μου είναι γιατρός.

Изключение : *синът ми, на сина ми.*

Но съществителни имена, които не назовават роднински връзки, когато са придружени от краткото притежателно местоимение, винаги се членуват: *симптомите ѝ, лечението им, рецептата му.*

Членуването на съществителни имена в синтактичен аспект е показано чрез следните позиции:

Винаги членувани в синтактични конструкции са:

1. Подлогът в изречението е членувано съществително име и в трите езика:

Пациентът е млад. Остеартрозата е ставно заболяване.

Терапията се оказа много ефективна.

Η θεραπεία αποδείχθηκε πολύ αποτελεσματική.

The therapy [this therapy] turned out to be very effective.

Тук именната част на съставното сказуемо е винаги нечленувана.

2. В изрази за сравнение между две съществителни по някакъв признак и двете са членувани:

При определени случаи антипиретиците са по-ефективни от антибиотиците.

In some cases, antipyretics are more effective than antibiotics.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα αντιπυρετικά είναι πιο αποτελεσματικά από τα αντιβιοτικά

При превъзходната степен също често имената са членувани: *най-добрият антиоксидант, най-ефективната терапия.* Това важи и за гръцки и за английски.

Кафето е най-добрият антиоксидант.

Ο καφές είναι το καλύτερο αντιοξειδωτικό.

☉Coffee is the best antioxidant.

3. Винаги се членуват обстоятелствени пояснения с предлозите *извън, според* и *въпреки*, напр. *извън аудиторията, според медицинската наука, въпреки антибиотичната терапия..*

според приетото мнение / according to the accepted opinion / σύμφωνα με την αποδεκτή γνώμη

4. Винаги се членува съществително име в множествено число, ако означава всички членове на дадено множество. Напр. *Рецепторите са специализирани клетъчни структури.*

Антибиотиците са химични вещества.

Τα αντιβιοτικά είναι χημικές ουσίες.

☉Antibiotics are chemicals, which...

5. Винаги се членуват съществителни в множествено число, които назовават род (вид) живи същества, растения, природни явления и др. *Гъбите са еукариотни организми, които не съдържат хлорофил и нямат листа.*

Бактериите се намират навсякъде в природата.

Τα βακτήρια βρίσκονται παντού στη φύση.

☉Bacteria are found everywhere in nature.

6. Когато предлогът *от* означава елемент от някакво множество, това множество се възприема като определено и съществителното, с което то е назовано, се членува: част *от преподавателите* (всички преподаватели), никой *от симптомите*, някои *от сигналите*.

7. В изрази за време с предлога *през* названията на сезоните и на други периоди винаги се членуват (*през зимата, през седмицата, през годината*).

През седмицата всеки ден имам лекции.

I have lectures every day during the week.

Έχω διαλέξεις κάθε μέρα κατά τη διάρκεια της εβδομάδας.

Винаги нечленувани съществителни имена:

1. След безличните глаголи *има* и *няма* съществителните имена преки допълнения са нечленувани: *има надежда, има симптоми, няма основание, няма съмнение.*

Няма основание за прилагането на тази терапия.

Δεν υπάρχει λόγος χρήσης αυτής της θεραπείας.

There is no reason to use this therapy.

2. След предлозите *от* – *на*, *от* – *в*, *без*, *по* непреките допълнения, напр. *от майка на дете*, или несъгласуваните определения, напр. *изследване без резултат, заболяване без симптоми, лекция по анатомия, доктор по медицина*, не се членуват. *Доктор по медицина* е научна и образователна степен.

Вирусът се предава от човек на човек.

Ο ιός μεταδίδεται από άτομο σε άτομο.

The virus is transmitted from person to person.

Безпредложни несъгласувани определения от типа *чаша вода, флакон лекарство* не се членуват.

Опаковка нуروفен / Συσκευασία Nurofen / Nurofen packaging

3. Не се членуват научни звания, титли, роднински названия, които са необособени приложения към съществителни собствени имена: *професор Сивков, доктор Ангелов, чичо Драган.*
Професор Сивков преподава анатомия. Professor Sivkov teaches anatomy.
В гръцки език съответстват конструкции с определителен член:
Ο καθηγητής Sivkov διδάσκει ανατομία.
4. Не се членуват съществителни имена, когато са обстоятелствени пояснения за място с предлог *на* или *от*, който има абстрактно значение:
Лекарите са *на визитация*. Преподавателят излиза *от упражнения*. Студентите отиват *на лекции*.
Отивам *на театър* \emptyset . Връщам се *от театър* \emptyset .
I am going to *the theatre* I'm coming back *from the theater*.
Πάω *στο* θέατρο. Γυρίζω *από το* θέατρο
В гръцки и английски в тази позиция има определителен член.
5. Когато съществителното име е несъгласувано определение с предлог *по* и означава учебен предмет или наука, не се членува, напр. учител *по български език*, лектор *по анатомия*.
преподавател *по биохимия* / lecturer in *biochemistry* / υποβάλλων *βιοχημείας*
6. След показателни местоимения съществителните имена не се членуват.
Тези пациенти ще бъдат прегледани от д-р Маринов. *Това лечение* е много ефективно.
Този антибиотик трябва да се приема след хранене
This antibiotic should be taken after food intake.
Αυτό το αντιβιοτικό πρέπει να λαμβάνεται μετά το γεύμα.
В гръцки език употребата на определителен член е задължителна.
7. В изрази за време с предлога *през* названията на месеците никога не се членуват (*през октомври, през април*), както и с предлога „в“ не се членуват дните на седмицата (*в понеделник, във вторник*)
Новата академична година започва *през септември*. *Във вторник* имам лекции по физиология.
The new academic year begins *in September*. I have physiology lectures *on Tuesday*.
Το νέο ακαδημαϊκό έτος ξεκινά *τον Σεπτέμβριο*. Έχω διαλέξεις φυσιολογίας *την Τρίτη*.
В гръцки тези позиции изискват членуване.

Предложени са следните упражнения:

1. Членувайте думите в единствено и множествено число. Съставете изречение с всяка дума.

	пръст	ухо	стъпало	рамо	кост	бъбрек	мускул
Единствено число							
Множествено число							

2. Изберете правилната форма. Следвайте правилата, свързани със синтаксиса.

- Къде са разположени *зъби* / *зъбите*?
Къде се намира *сърце* / *сърцето*?
Как се свързва *глава* / *главата* с *торс* / *торса*?
Грип/ *грипът* е остра инфекция на дихателните пътища.
Често заболяването протича без *симптомите* / *симптоми*.
Въпреки *антибиотична* / *антибиотичната* терапия състоянието на пациента не се подобрява.
Болни / *болните* от грип са заразни до седем дни от започването на *болест* / *болестта*.

3. Членувайте, където е необходимо.

- А.** При разговор с личния лекар пациент дава следната информация:
Родители... ми са болни от диабет и са на инсулинова терапия.
Майка... ми знае кога съм боледувал от варицела.
Брат ...ми също има проблеми с теглото.
Син... ми се оплаква от болки в стомаха.
Деца... ми нямат алергии към лекарства.
- Б.** В начало... на преглед... лекар... разпитва болен... за неговите оплаквания. Това се нарича „снемане на анамнеза“. Анамнеза... съдържа данни за сегашно... заболяване, но и за минали болести, операции и травми, данни за фамилни... болести, условия... на живот и труд.
Анамнеза... се последва от преглед на болен... което се нарича „снемане на status praesens“.

В. Дентин... съставлява значителна част от зъб... В корен... той е покрит от цимент..., а в коронка... – от емал... Дентин... е по-твърд от кост...и е по-мек от емал...Той има светложълт цвят.

4. Поправете допуснатите грешки в членуването.

Грипът е остра инфекция на дихателни пътища. Болни от грип трябва да избягват контактите с други хора, за да не им предадат инфекцията. Симптоми са повишена температурата, хрема, възпалено гърло и болки в ставите и мускули. Лечение е симптоматично. Важно е инфекцията да се лекува в ранен етап, за да не обхване трахеята и бронхи.

Очакваме, че този подход ще бъде ефективен за овладяването на категорията *определеност* от чуждестранните студенти, което ще ограничи грешките им при комуникация в реална клинична среда.

ЛИТЕРАТУРА

- Гаравалова, И. (2014). *Членуването на съществителните имена в българските говори*. София, изд. „Авангард Прима“ *Грамматика на съвременния български книжовен език*. Т. II. Морфология. С., 1983.
- Димитрова, М., Динева-Мулешкова, М. и кол. (2018). *Български език за чужденци*, МУ – Пловдив, ДЕСО, Секция по български език, Пловдив, Студио 18
- Йорданова, Д. (2011). *Определителният член в български и неговите функционални съответствия в гръцки (върху материал от преводен корпус)* – сп. „Балканистичен форум“, бр. 2, Благоевград, 205-218.
- Кабакчиев, Кр. (1990). *Отново за разновидностите на неопределеността в българския език: концептуална неадекватност, терминологична непоследователност и други проблеми*, Съпоставително езикознание, XV, 6, 41-49.
- Куртева, Г. (2015). *Категорията „род“ на прилагателните имена в българския език като чужд – характеристика и анализ на грешки*. В: Спасова, М. (ред.). *Годишник на департамент Романистика и германистика – Том 1. Юбилейно издание в чест на доц. д-р Ани Леви*. София: Издателство на НБУ
- Куцаров, И. (2007). *Теоретична граматика на българския език: Морфология*. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“.
- Кючукова, Р. (2019). *Мотивация при усвояване на първи и втори език*. Български език и литература, 4/2019.
- Μπατλαγιωτης, Γ. (2006). *Μικρο λεξικο της νεας ελληνικης γλωσσας*, Αθηνα.
- Пенкова, Р. (2013). *Интензивно обучение по български език. Теоретични и практически аспекти на образователното взаимодействие в българските общности в чужбина*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Савова, Д. (2018). *Членуването на имената в българския език във функционална перспектива (Идеи за преподаването му на чуждестранни студенти българисти)* Sofia University of St. Kliment Ohridski Slavica Iodziensia 2, 2018, 197-203
- Сотиров, П. (2018). *„Новият лингвистичен ред“ в България и преподаването на българския език в чужбина*, „Езиков свят“, т. 16, кн. 1, 67–73.
- Стоянов, С. (1980). *Грамматическата категория определеност в българския език (Членуване на имената)*, София
- Хаджиева, Е., Влахова, Р. и кол. (2016). *Нова практическа граматика на българския език за чужденци*. София: ИК „Гутенберг“.